

AKDENİZ'DE YAŞANAN GÜVENLİK SORUNU VE BÜYÜK GÜÇLERİN POLİTİKASI (1936-1939)

*Mehmet Sait DİLEK**

ÖZET

İngiltere ve Fransa sahip oldukları sömürgeler açısından en geniş sınırlara iki savaş arası dönemde ulaşmışlardı. Öyle ki adı geçen devletler özellikle Avrupa'daki güç mücadelesinde Almanya ve İtalya'ya karşı büyük bir avantaj sağlamışlar ve bununla da yetinmeyip muhtemel rövanşizm ve revizyonizm hareketlerine karşı statükoyu koruma stratejisini politikalarının temeline yerleştirmişlerdi.

İki savaş arası dönemde İspanya'da sağ-sol çatışmasının başlaması bazı devletlerin konuya müdahil olmasına sebep olmuş dolayısıyla Akdeniz'de tansiyon artmıştır. Bu müdahaleci anlayış, İtalyan donanmasına ait bazı denizaltıların kimliklerini gizleyip yabancı bandıralı gemilere saldırmaya başlamasıyla birlikte daha gergin hale bürünmüştür. Bu sebeple İngiltere, Fransa, Türkiye, Yugoslavya, Yunanistan, Mısır, Sovyetler Birliği, Bulgaristan ve Romanya'nın katılımlarıyla 10-14 Eylül 1937 tarihleri arasında Nyon'da konferans düzenlenmiştir. İtalya, Almanya ve Arnavutluk ise davet çağrısına olumsuz cevap vermişlerdir.

Statükocu devletler, Versay Antlaşması sonrası oluşturdukları yeni düzende güç ve çıkar ilişkisini kendi lehlerine kurmayı başarmışlardı. Bu nedenle adı geçen devletler, sisteme yönelik ilk saldırılar gerçekleştiğinde diplomasi metodunu kullanmışlar hatta yatıştırma politikası gereğince revizyonist devletlerin saldırgan hareketlerine de yeterince ses çıkarmamışlardı. Revizyonist devletler ise güçlendikçe mevcut durumdan rahatsızlıklarını beyan etmişler ve sistemi adalet üzerine inşa etmeleri gerekirken kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeye başlamışlardı. Bu makalede İspanya'da yaşanan ulusal bir sorunun zincirleme olayların etkisiyle Akdeniz'de nasıl bir güvenlik sorununa dönüştüğü; devletlerin yeni oluşan krize karşı ne gibi politikalar belirlediği değerlendirilmeye tabi tutulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Akdeniz, Müdahale Etmeme Politikası, Yatıştırma Politikası, Statükocu Devletler, Revizyonist Devletler

* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası Arası İlişkiler Bölümü, El-mek: mehmetisaitdilek@gmail.com

SECURITY ISSUE IN THE MEDITERRANEAN AND THE POLICY OF GREAT POWERS (1936-1939)

ABSTRACT

England and France had reached the broadest borders of their history during interwar period, in terms of their colonies. Such that the mentioned states gained a great advantage against Germany and Italy especially during the power struggle in Europe and on top of that, their policy was grounded on the strategy of protecting the status quo against the possible revanchism and revisionism movements.

Since the breakout of left-right conflicts in Spain during interwar period caused some states to be included in the issue, the tension increased in the Mediterranean. This interventionist understanding became even tenser when some submarines of the Italian navy started to attack ships with foreign flags by hiding their identities. Therefore, a conference was held in Nyon between 10-14 September 1937 with the participation of England, France, Turkey, Yugoslavia, Greece, Egypt, the Soviet Union, Bulgaria and Romania. Italy, Germany and Albania, on the other hand, responded to the invitation negatively.

Status-quo states achieved to establish the power and interest relationship in their favor in the new order, created after the Treaty of Versailles. Therefore, the aforementioned states used the method of diplomacy when the first attacks against the system were executed and even, they could not sufficiently object to the aggressive acts of revisionist states, as required by the appeasement policy. Revisionist states, on the other hand, declared their discomfort with the status quo as they gained power and started to act in accordance with their own interests rather than building the system on justice. This study assesses how a national issue that occurred in Spain turned into a security problem in the Mediterranean with the effect of successive events; and what kind of politics were determined by said states against the emerging crisis.

Key Words: Mediterranean, Non-Intervention Policy, Appeasement Policy, Status-quo States, Revisionist States

1-İspanya’da Gerginlik Artıyor

Moskova’da 25 Temmuz 1935’te düzenlenen VII. Komintern Kongresi’nde “Halk Cephesi” politikası resmi hale getirilerek komünistlerce halk cephesi hükümetlerinin desteklenmesi karara bağlanmıştır.¹ Kararın bir yansıması olarak da İspanya’da 16 Şubat 1936’da yapılan genel seçimlerde² köylüler, işçiler, komünistler, sosyalistler, sendikalistler ve anarşistlerin birleşmesiyle

¹ Mustafa Şener, *Türkiye Sol Hareketinde İktidar Stratejisi Tartışmaları: 1961–1971*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2006, s.26; VII. Komintern Kongresi hakkında geniş bilgi için Bkz. E.H. Carr, *Komintern’in Alacakaranlığı 1930-1935*, (Çevr.Uygur Kocabaşoğlu), İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s.471-498.

² E.H. Carr, *Komintern ve İspanya İç Savaşı*, (Çevr.Ali Selman), İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s.44-45; Frances Lannon, *Essential Histories The Spanish Civil War 1936-1939*, Osprey Publishing, 2002, s.24.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012*

kurulan “Halk Cephesi Koalisyonu”³ iktidara geçmiştir. Bu arada seçim öncesi Halk Cephesi hareketi tarafından toprak reformu sözü alan kimi köylüler, Endülüs ve Kastilya’da büyük toprak sahiplerinin topraklarına yerleşip tarlalarına el koyarak kendi hesaplarına ekip biçmeye başlamışlardır. Bu sahiplenmenin sonucunda yaşanan çatışmalarda, askeri güç ile köylüler karşı karşıya gelmişti. Kırsal kesimde bu olaylar yaşanırken şehirlerde de şiddet hüküm sürmekteydi. Ülkede karmaşa ortamının giderek artması ve Mussolini’nin yakın dostu olan sağcı lider Calvo Sotelo’nun 13 Temmuz 1936’da solcu militanlarca öldürülmesi sonucunda zincirleme gelişen olaylar, General Francisco Franco’nun 17 Temmuz’da yönetime el koymasına sebep olmuştur.⁴ Dolayısıyla da İspanya İç Savaşı’nın başlaması kaçınılmaz hale gelmiştir. İkiye bölünen ülkede “Falanjist”lerin de⁵ içinde bulunduğu sağ kesim General Franco’nun etrafında birleşerek cumhuriyetçilere karşı mücadeleye başlamışlardır.

Egemen güç olma arzusuyla hareket eden General Franco, kendi görüşüne yakın hissettiği devletlerden yardım isteyip akabinde de 18 Temmuz 1936 tarihinde Las Palmas Manifestosu’nu dünya kamuoyuna duyurmuştur. Bu tarz yaklaşımlar ideolojiye dayalı rekabeti körükleyerek devletlerin başka ülkelerin iç meselesine karışmasına sebep olduğundan İspanya’da yaşananlar da uluslararası sorun haline gelmiştir.⁶

2-İspanya İç Savaşı’na Yönelik Büyük Güçlerin Tutumu

İç Savaş’ın başlamasından kısa bir süre önce VII. Komintern Kongresi’nde “Sınıf sınıfa karşı” stratejisinin yerine “Faşizme karşı ortak cephede demokratik savaş” ilkesi de⁷ kabul edilmişti. Bu karar gereğince Stalin liderliğindeki Sovyetler Birliği’nin cumhuriyetçileri büyük ölçüde destekleyeceği öngörülmüştü. Öyle ki Sovyet elçilik ve konsolosluk memurları cumhuriyetçilere akıl hocalığına girişirken Moskova’da ise cumhuriyetçiler lehine gösteriler yapılarak yardım kampanyaları düzenlenmişti. Ancak Sovyetler Birliği’nin İspanya’ya uzaklığı ve deniz gücünün de istenilen düzeyde olmaması aktif katkıda bulunmayı güçleştirmişti.⁸ Bununla birlikte parti içinde söz sahibi kimi çevrelerin baskısına rağmen Rus dış politika aktörleri ulusal çıkarlar çerçevesinde hareket ederek muhtemel İtalyan-Alman saldırısına karşı İngiliz-Fransız ikilisiyle aynı çizgide durmayı benimsemek zorunda kalmışlardır. Bu yaklaşım Rus makamlarının gerektiğinde devrime yönelik ilkeleri kenara bırakarak ülke güvenliğine öncelik verebileceklerini göstermekteydi.⁹

İtalyan ve Alman dış politika aktörleri ise General Franco hareketinin yardım çağrısına uçak, askeri teçhizat, teknik personel ve gönüllü birlikler göndererek olumlu cevap vermişlerdi. Bu kapsamda İtalyan yardımları nicel ve nitel olarak Alman yardımlarından daha fazlaydı. Çünkü İtalya Başbakanı Mussolini, Habeşistan başarısının da etkisiyle Akdeniz’i İtalyan denizi haline

³ Julian Casanova, *The Spanish Republic and Civil War*, Cambridge University Press, 2010, s.125-126.

⁴ Şebnem Atakan, “André Malraux, İspanyol İç Savaşı ve Umut”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt:46, Sayı:1, 2006, s.18.

⁵ Falanjist Hareket: 1933 yılında Falanjizmi temsil edecek olan Falanj Partisi, José Antonio Primo de Rivera’nın liderliğinde gelişip Alman ve İtalyan faşizmini İspanya’ya taşımaya yönelik sağcı bir harekettir. Bu oluşum Franco’nun etkisi altında kalmıştır. Bkz. *Uluslararası İlişkiler Tarihi –Diplomasi Tarihi-* IV, (Çevr.) Attila Tokatlı, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2009, s.262.

⁶ Carr, *Komintern ve İspanya İç Savaşı*, s.56.

⁷ Carr, *Komintern ve İspanya İç Savaşı*, s.41; Özge Unsur, *Şefik Hüsnü Değmer: Türkiye Sol Hareketi İçindeki Yeri ve Görüşleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2003, s.140.

⁸ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınevi, İstanbul, s.265-266.

⁹ Carr, *Komintern ve İspanya İç Savaşı*, s.60-65.

getirme (Mare Nostrum) projesini geliştirme fırsatı bulduğuna inanmıştı.¹⁰ Almanya ise İspanya'da faşistlerin muhtemel egemenliğini Fransa'nın zayıflaması şeklinde değerlendirmekteydi.¹¹

İspanya İç Savaşı'nın başlamasıyla birlikte ortaya çıkan sağ-sol çatışması büyük güçlerin iç siyasal dinamiklerini de göz önünde bulunduran bir yaklaşım benimsemelerine yol açmıştı. Örneğin sosyalist lider Léon Blum, Fransa'da Halk Cephesi Hükümeti'ni 4 Haziran 1936'da kurmayı başarmıştı.¹² İspanya'daki cumhuriyetçiler, 20 Temmuz 1936'da Blum ile yaptıkları telefon görüşmesinde uçak ve silah talebinde bulunmuşlardı. Fransız Hükümeti ise İspanya'daki cumhuriyetçilerin hem sosyalist ideolojiyi savunması hem de yasal hükümet olmasından dolayı onlara yakın durmak istemişti. Ancak Hitler Almanya'sının olası tepkisinden çekinildiğinden kapsamlı yardım gönderilememişti. Bununla birlikte, Fransa Başbakanı Léon Blum, Fransa'da da sağ-sol çatışması yaşanabileceğini düşünerek¹³ İspanya İç Savaşı konusunda "Karışmaktan kaçınma politikasını"¹⁴ uygulama kararı almıştır.

İngiltere'de ise 7 Haziran 1935'te iktidara gelen Stanley Baldwin Hükümeti¹⁵ Fransa'nın izlediği karışmaktan kaçınma politikasına destek vererek hem iç siyasal dinamikleri dengede tutma hem de olası dünya savaşını engelleme çabası içindeydi. Ayrıca her iki devlet de Habeşistan tecrübesinden sonra, Milletler Cemiyeti'ni¹⁶ bu tehlikeli sorunun dışında tutarak kurumun yeniden yıpranmamasını da öngörmekteydiler. 28 Mayıs 1937'de iktidara gelen Neville Chamberlain Hükümeti¹⁷ ise giderek gerginleşen bu ortamda, dış politikada bir saldırının oluşması ya da saldırı tehdidinin ortaya çıkması durumunda, saldırgan devlete karşı uygulanan "Yatıştırma politikasını"¹⁸ uygulama kararı alarak statükoyu korumayı amaçlamaktaydı.

Fransız ve İngiliz Hükümetleri çıkarları gereği ortak hareket edip İspanya'nın içişlerine doğrudan ya da dolaylı olarak herhangi bir biçimde karışmayacaklarını 15 Ağustos 1936'da bir demeç yayınlarak bildirdiler. Kısa bir süre sonra İtalya, Almanya, Sovyetler Birliği ve Portekiz de Karışmaktan Kaçınma Komitesi'ne katılmayı kabul ettiklerini açıklamaktaydılar. Akabinde Türkiye'nin de içinde bulunduğu devletler Karışmaktan Kaçınma Komitesi'nin ilk toplantısını 9

¹⁰ Dilek Barlas, "Friends or Foes? Diplomatic Relations Between Italy and Turkey, 1923-36", **International Journal of Middle East Studies**, 36 (2004), s.233; Yücel Güçlü, "Fascist Italy's 'Mare Nostrum' Policy and Turkey", **Belleken**, LXIII/238, (Aralık 1999), s.813.

¹¹ İsmail Soysal, **Tarihçeleri ve Açıklamaları İle Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, 1. Cilt (1920-1945), TTK, Ankara, 2000, s.527; Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, s.266-267; Carr, **Komintern ve İspanya İç Savaşı**, s.57.

¹² Julian Jackson, **The Popular Front in France: Defending Democracy, 1934-38**, Cambridge University Press, 1988, s.303.

¹³ Carr, **Komintern ve İspanya İç Savaşı**, s.57-60; Soysal, **Tarihçeleri ve Açıklamaları İle Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, 1. Cilt (1920-1945), 527.

¹⁴ Başka devletlerin işine karışmama, müdahalede bulunmama manasını da içermektedir. Bkz. Ahmet Emin Dağ, **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü**, Ağaç Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2009, s.329.

¹⁵ <http://www.nationalarchives.gov.uk/cabinetpapers/cabinet-gov/stanley-baldwin-1935.htm>

¹⁶ Milletler Cemiyeti'nin İspanya İç Savaşı'na bakışı hakkında geniş bilgi için Bkz. Francis O. Wilcox, "The League of Nations and the Spanish Civil War", **Annals of the American Academy of Political and Social Science**, Vol.198, Present International Tensions (Jul., 1938), s.65-72.

¹⁷ <http://www.nationalarchives.gov.uk/cabinetpapers/cabinet-gov/neville-chamberlain-1937.htm>

¹⁸ Dağ, **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü**, s.37; Raymond J. Sontag, "Appeasement, 1937", **The Catholic Historical Review**, Vol.38, No.4 (Jan., 1953), s.385-396; William C. Mills, The Nyon Conference: Neville Chamberlain, Anthony Eden, and the Appeasement of Italy in 1937, **The International History Review**, Vol.15, No.1 (Feb., 1993), s.1-22.

Eylül’de Londra’da gerçekleştirmişlerdir.¹⁹ İngiltere ve Fransa bu diplomatik hamle ile “Pasif yatıştırıcılık politikası” uygulayarak rakip devletlerin İspanya’da statükoyu değiştirme girişimlerine açıktan karşı çıkmamakla birlikte, zımni olarak onaylamama (dolaylı engelleme) amacı gütmektedirler.²⁰

İngiltere ve Fransa, adı geçen komiteyi kurarak “Önleyici diplomasiye” benzer şekilde hareket etmiş olup savaşın kendileri de dahil olmak üzere birçok ülkeye sıçrama ihtimalini engellemeyi amaçlamışlardır. Ancak bu tarz politikalar, soruna çözüm bulunmasını kolaylaştıracağı gibi, saldırgan tarafı cesaretlendiren bir sonuca da yol açabilme riski taşımaktaydı. Öyle ki önce İtalya ve Almanya, General Franco hareketine; daha sonra da Sovyetler Birliği, Cumhuriyetçilere yardımda bulunmaya başlayarak bu konuyla ilgili atılmış ilk adımı başarısız hale getirmişlerdir.²¹

Statükocu devletler, kriz anında İtalya ve Almanya’ya karşı askeri kuvvet yığınakları yapıp büyük manevralar düzenleyebilir; komutanlarını yoğun teftiş gezilerinde bulundurup silahlı kuvvetlerini alarma geçirebilir; olağan dışı uçak hareketleri ve donanmanın denize açılması gibi çeşitli tutumlar sergileyerek “Güç gösterisi politikası” da ortaya koyabilirlerdi. Ancak böyle bir tutum izlendiği takdirde de, karşı taraf geri adım atmayabilir aksine gerginlik kaçınılmaz hale gelebilirdi.²²

Türk dış politika aktörleri ise giderek gerginleşen ortamda özellikle İtalya’nın Akdeniz’de büyük güç olma arzusuyla hareket etmesini hoş karşılamamıştı. Türkiye, yayılmacı politikaların giderek belirginleşmesi nedeniyle uluslararası arenada İngiliz Hükümeti ile işbirliği yapmaya karar vermişti. Öyle ki Mustafa Kemal Atatürk, 1 Kasım 1936 tarihinde TBMM’nin açılış oturumunda; Boğazlar rejimi konusunda Türk tezine verilen İngiliz desteğinden duyduğu memnuniyeti dile getirerek iki taraf arasında siyasi ilişkilerin giderek geliştiğini bildirmekteydi. Montreux Boğazlar Konferansı’nda iki tarafın ortak hareket edebilme becerisi, İspanya İç Savaşı konusunda da benzer politik tavr almalarına yardımcı olmuştu.²³

3-Nyon Konferansı (10 Eylül-14 Eylül 1937)

İspanya’da İç Savaş tüm şiddetiyle devam ederken Karışmaktan Kaçınma Komitesi’nin etkinliği ve geçerliliği gün geçtikçe azalmakta dolayısıyla bazı devletler karışmaktan kaçınacağı yerde konuya müdahil olmaktan ısrar etmekteydiler. Bu müdahaleci anlayış İtalyan donanmasına ait bazı denizaltıların kimliklerini gizleyip yabancı bandıralı gemilere saldırıya başlamasına dolayısıyla Akdeniz’de güvenlik problemlerinin yaşanmasına neden olmuştur.²⁴

Seha Meray’ın tespitleri kapsamında Akdeniz’de yaşanan olayların hangi kavramla ifade edilmesi gerektiği hususunu da göz ardı etmemek gerekir. Korsanlık (corsair, privateering) ve deniz

¹⁹ Soysal, **Tarihçeleri ve Açıklamaları İle Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, 1. Cilt (1920-1945), s.527; Francis O. Wilcox, “The Localization of the Spanish War”, **The American Political Science Review**, Vol.32, No.2 (Apr., 1938), s.242.

²⁰ Dağ, **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü**, s.353.

²¹ Sovyet gemilerinin Türk boğazlarından geçip İspanya’ya yardım ettiğine dair Bkz. D. C. Watt, “Soviet Military Aid to the Spanish Republic in the Civil War 1936-1938”, **The Slavonic and East European Review**, Vol.38, No.91 (Jun., 1960), s.536-541; Soysal, **Tarihçeleri ve Açıklamaları İle Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, 1. Cilt (1920-1945), s.527; Hasan Duran, “Birleşmiş Milletler ve Müdahale”, **Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2001, C.6, S.2, s.134.

²² Dağ, **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü**, s.141.

²³ **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre:V, Cilt:13, İçtima:2, s.6.

²⁴ Peter Gretton, “The Nyon Conference-The Naval Aspect”, **The English Historical Review**, Vol.90, No.354, (Jan.1975), s.104; Yücel Güçlü, “Nyon Conference of 1937 on the Prevention of Piratical Acts in the Mediterranean and Turkey”, **Bellefen**, LXXVI/246, (Ağustos 2002), s.533.

haydutluğu (piracy), hukuki açıdan farklı müesseselerdir. “Korsanlık, harpte, özel kişilere ait bir geminin, harbe taraf olan devletinden müsaade belgesi alarak, diğer muharip devlete karşı harp hareketlerine katılması ve bu hareketlerinde harp hukuku kurallarına bağlı olmasıydı. Korsan gemi, özel bir gemi olması ve özel kişilerin idaresinde bulunmasıyla harp gemilerinden; muharip devletin resmi müsaade belgesiyle harp hareketlerine katılmasıyla da deniz haydutundan ayrılırdı. Korsan, bu hizmetlerine karşılık, belgesini taşıdığı devletten bir ücret alma yerine, ele geçirdiği ganimetten büyük bir hisse ile yetinirdi.” Bu anlamda korsanlık 16 Nisan 1856’da Osmanlı Devleti de dahil, Paris Kongresi’ne katılan devletlerce kabul edilen beyanname ile yasaklanmıştı. Bu tarihten sonra da, devletler arasındaki savaşların büyük bir kısmında korsan gemiler kullanılmamıştı.²⁵

Korsanlıktan farklı olarak, devletler hukukunda deniz haydutluğu kavramının da özelliği vardır. Deniz haydutluğu, devletler hukukuna göre, “Özel kişilere ait gemilerle özel kişilerin, harp ya da barış zamanında, açık denizde gemilere, bu gemilerdeki insanlara ya da yüke karşı bir devlet yararına değil, kendi çıkarları için yaptıkları haydutluk fiilleridir. Deniz haydutluğu terimi gemiyi ele geçirmeyi, batırmayı, gemiye zarar vermeyi, gemi adamlarını ve yolcuları öldürmeyi ve yaralamayı, kaçırmayı, köle etmeyi, yüke el koymayı, yükü tahrip etmeyi, her çeşit zarar vermeyi kapsamaktadır” Bu kapsamda Meray’a göre; barış esnasında Akdeniz’de ticaret gemilerine karşı kimliğini açıklamadan saldırılarda bulunan denizaltılarından dolayı Nyon Konferansı ve akabinde imzalanan ek antlaşmalar deniz haydutluğu kavramıyla açıklanabilmektedir. Öyle ki “piracy” kelimesinin antlaşma metinlerinin İngilizce orijinallerinde kullanılmış olması yazarın yorumunu güçlü kılmaktadır. Resmi Gazete ve Zabıt Cerideleri de dahil olmak üzere Türk kaynakların büyük bir kısmında ise deniz haydutluğu yerine korsanlık ifadesi kullanılmıştır. Bu durum söz konusu kavramların büyük bir ihtimalle birbiriyle karıştırıldığı görüntüsünü vermektedir. Bu noktada belirtilmesi gereken bir diğer husus ise Akdeniz’de gerçekleşen hukuk dışı fiilleri başlangıçta hiçbir devletin üstlenmemesi yaşananları deniz haydutluğu çerçevesinde değerlendirmeyi zaruri hale getirmiştir. Ancak daha sonraki süreçte, bu tarz olayların özel kişiler tarafından değil de İtalyan güçlerine bağlı gemiler ve denizaltıları tarafından yapıldığının tespit edilmesi bu olayın kendine özgü şekilde istisnai bir durum taşıdığı kanaatini uyandırmaktadır.²⁶

Akdeniz’de yaşanan olaylara tekrar dönersek Fransa ve İngiltere güvenlik endişesiyle hemen harekete geçme refleksi gösterdi. Batı Akdeniz’den Çanakkale Boğazı’nın ağzına kadar, muhtelif noktalarda, muhtelif bayrakları taşıyan ticaret gemilerinin gayri insani bir şekilde torpillenmesini barışı bozucu eylemler kabul eden adı geçen devletler denizaltı saldırılarına karşı müşterek tedbirler alınmasına karar vermişlerdi. İlgili devlet temsilcileri, ticaret gemilerine yönelik olarak denizaltı gemilerinin gerçekleştirdiği saldırıların 22 Nisan 1930 günlü Londra Antlaşması’nın 4. Kesimi ile 6 Kasım 1936 tarihli protokolde yazılı devletler hukuku kurallarına uygun düşmediğini de ifade etmekteydiler.²⁷

Akdeniz’de meçhul denizaltı gemilerinin saldırıları nedeniyle sigorta ve nakil ücretleri de artmış hatta Karadeniz limanlarında birçok gemi emniyetsizlikten dolayı sefere çıkamamıştı. Bu nedenle Akdeniz’de yaşanan güvenlik problemi, devletlerin siyasi çıkarlarının yanında ekonomik çıkarlarını da tehdit edecek bir yapıya bürünmüştü. Bundan dolayı uluslararası sisteme hakim olan devletler, yeni oluşan duruma karşı bilinen reflekslerini göstererek statükonun korunması

²⁵ Seha Meray, “Bazı Türk Anlaşmalarına Göre Korsanlık ve Deniz Haydutluğunun Yasaklanması”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.18, Sayı:3, 1963, s.106-107.

²⁶ Meray, “Bazı Türk Anlaşmalarına Göre Korsanlık ve Deniz Haydutluğunun Yasaklanması”, **A.Ü. SBFD**, 185-186; Deniz haydutluğu hakkında bilgi için Bkz. Hüseyin Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s.201.

²⁷ http://www.msb.gov.tr/asad/AskeriMevzuat/Uluslararası_Antlaşmalar/Silahli_Catisma_Hukuku/SCH25.html#_ftn1; **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre:V, Cild:19, İçtima:2, s.5; **Resmi Gazete**, 20 Eylül 1937, Sayı:3713, s.8729.

çalışmalarına derhal başlamış ve çözüm bulma adına Nyon’da uluslararası bir konferans toplamaya karar vermişlerdi.²⁸

Akdeniz’de güvenliğin yeniden sağlanması amacıyla “Konferans diplomasisi” metodu benimsenmiş ve bu kapsamda Akdeniz ülkelerinden Türkiye, Yugoslavya, Yunanistan ve Mısır; Karadeniz ülkelerinden ise Sovyetler Birliği, Bulgaristan ve Romanya 5 Eylül 1937 tarihli davet²⁹ üzerine konferansa katılmayı kabul etmişlerdi. İtalya, Almanya ve Arnavutluk ise davet çağrısına olumsuz cevap vermişlerdi.³⁰ Konferansın gündemindeki sorunlarla doğrudan doğruya ilgili olan İspanya’daki Cumhuriyetçiler karışmaktan kaçınma politikası gerekçe gösterilerek davet edilmemişti.³¹

İngiltere ve Fransa, Akdeniz’de güvenliğin sağlanması için ilgili devletlerin tamamının katılımına önem vermekteydiler. Ancak İtalya, Sovyetler Birliği’nin kendisine yönelik suçlamalarını gerekçe göstererek konferansa katılmayacağını bildirme ihtiyacı hissetti. Roma Hükümeti, mevcut Karışmaktan Kaçınma Komitesi’nin Akdeniz’de güvenlik sorunlarını gündeme alması durumunda görüşmelere katılabileceği mesajını vermekten de çekinmemekteydi. Halbuki İtalya’nın konferansa katılmayışının gerçek sebebi Akdeniz’in kontrolünün büyük ölçüde İngiliz-Fransız donanmalarına verilmek istenmesinden kaynaklanıyordu.³² Gazeteci Yunus Nadi’ye göre, İtalya’nın bu hamlesi çözümü geciktirmeyi amaçlayan siyasi bir manevraydı. Öyle ki İtalya, Karışmaktan Kaçınma Komitesi’ne katıldığı takdirde de Sovyet delegasyonu ile muhatap olmak zorunda kalacaktı.³³

Alman Hükümeti de Sovyetler Birliği’nin tutumundan rahatsızlık duymuş olup konferansa katılmama kararı almıştı. Ancak daha önce de ifade edildiği üzere Akdeniz’de İngiliz-Fransız donanmalarının nüfuzunun artmasından duydukları rahatsızlık revizyonist devletlerin konferansa katılmama kararına neden olmuştu. Bu yaklaşım iki devletin siyasi manada ortak hareket ettiğini bir kez daha kanıtlamaktaydı. Ayrıca Almanya, kendi savaş gemilerine yönelik saldırılar karşısında İngiliz ve Fransız hükümetlerinin gerekli tepkiyi göstermediğini iddia ederek bir başka gerekçe de sunmuştu.³⁴ Arnavutluk Kralı Ahmet Zogu ise 19 Mart 1936’da imzaladığı antlaşmalarla siyasi, askeri ve iktisadi açılarından gittikçe İtalya’nın nüfuzuna girmiş dolayısıyla Roma Hükümeti’nin katılmadığı konferansta yer alması mümkün olmamıştı.³⁵

Türkiye ise ilkin uluslararası bir sorunun çözümünde aktif görev alıp genel manada dünya barışı; özel manada ise kendi güvenliğini sağlamak isteğiyle konferansa katılma kararı almıştı. İkinci olarak, Ağustos ayı içerisinde İspanyol bandıralı Ciudad de Cadiz ve Armura ticaret gemilerinin Bozcaada açıklarında saldırıya uğramış olması Türk kamuoyunda tehdit algısını

²⁸ **Ayn Tarihi**, Sayı:46, 1-30 Eylül 1937, s.204-206.

²⁹ **Documents on British Foreign Policy 1919-1939**, (Ed.W.N.Medlicott-Douglas Dakin), XIX, London, 1982, s.234-235; Fransa Büyük Elçisi Ponsot-Büyük Britanya Maslahatgüzarı Morgan tarafından Ankara Hükümeti 6 Eylül 1937 tarihinde konferansa davet edilmiştir. Bkz. **Ayn Tarihi**, Sayı 46, 1-30 Eylül 1937, s.175; Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, Cenevre’de bulunduğu ondan vekalet eden Numan Menemencioğlu daveti kabul etmiştir. Bkz. **Ayn Tarihi**, Sayı 46, 1-30 Eylül 1937, s.185-186.

³⁰ Soysal, **Tarihçeleri ve Açıklamaları İle Birlikte Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları**, 1. Cilt (1920-1945), s.528.

³¹ **Uluslararası İlişkiler Tarihi –Diplomasi Tarihi-** IV, s.269-270.

³² **Ayn Tarihi**, Sayı 46, 1-30 Eylül 1937, s.184; Zafer Çakmak, **İkinci Dünya Savaşı Öncesi Akdeniz’de Korsan Denizaltılar Sorunu Nyon Antlaşması**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009, s.47.

³³ **Ayn Tarihi**, Sayı 46, 1-30 Eylül 1937, s.204.

³⁴ **Ayn Tarihi**, Sayı 46, 1-30 Eylül 1937, s.175-177; 186-187; Tevfik Rüştü Aras, **Atatürk’ün Dış Politikası**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003, s.165-166.

³⁵ 19 Mart 1936 tarihli İtalya-Arnavutluk antlaşması için Bkz. Alessandro Roselli, **Financial Relations in the Fascist Period**, New York, 2006, s.XXIV.

güçlendirmişti. Öyle ki yabancı bandıralı ticaret gemilerinin Türk sularında saldırıya uğrayarak batırılması Türkiye'nin prestijini sarsabilecek bir durumdu.³⁶ Üçüncü olarak, sahillerde bulunan yerleşim yerlerinin de bombalanabileceği göz ardı edilemeyeceğinden soruna güvenlik kaygısıyla bakılmaktaydı.³⁷ Dördüncü olarak, kimliği belirsiz bir denizaltının Çanakkale Boğazı'ndan gizlice Marmara'ya geçme cüretinde bulunması da Montreux (Montrö) Boğazlar Sözleşmesi'nin ihlal edilmesi manasına geldiğinden devletler hukuku boyutunda kazanılmış hakların korunması gerekliliği ortaya çıkmıştı.³⁸ Beşinci olarak, İtalya'nın Akdeniz politikasından kaygı duyan Türkiye ve İngiltere'nin yakınlaşması, 1936 yılında Akdeniz Paketi çerçevesinde, iki tarafın işbirliğinde bulunmalarına ve karşılıklı güvenceler sistemine dayalı politikalar izlemelerine yol açmıştı.³⁹ Altıncı olarak, Sovyetler Birliği ile başlıca Balkan Devletlerinin Nyon Konferansı'na katılma kararı alması Türkiye'nin sürece dahil olmasını kolaylaştırmıştı.⁴⁰

İngiltere Dışişleri Bakanı Anthony Eden, Fransa Dışişleri Bakanı Yvon Delbos ve Türkiye Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras başta olmak üzere ilgili devletlerin temsilcileri 10 Eylül 1937 tarihinde Nyon Konferansı'nda görüşmelere başlamışlardı.⁴¹ 14 Eylül'e kadar süren görüşmeler neticesinde alınan bir kısım karara göre: *"1-Batı Akdeniz'de ve Malta Kanalı, - gözetleme işi ayrı hükümlere bağlı tutulacak Tirenynen bölgesi kapsam dışı kalmak üzere- işbu harekât, açık denizde ve konferansa katılan devletlerin karasularında, İngiliz ve Fransız donanmalarının, iki hükümet arasında kararlaştırılacak kesimlere göre görevi olacaktır.*

*2-Doğu Akdeniz'de: a-Bu uygulama karasularında, kendisine ilintili kesimlerde, ilgili hükümetçe yapılacaktır b-Açık denizde, Adriyatik Denizi kapsam dışı olmak üzere, işbu uygulama Çanakkale Boğazı'nın girişine dek İngiliz ve Fransız donanmalarınca, gidiş gelişin tehlikeli olduğu sanılan bölgelerde iki hükümet arasında kararlaştırılacak kesimlere göre üstlenilecektir. Öteki katılan devletlerden Akdeniz'e kıyısı bulunanlar, bu donanmalar için istenecek yardımları, kendi olanakları ölçüsünde, yapmayı yükümlenirler; bu donanmaların harekâtını kendi karasularında sürdürmelerine, ayrıca gösterecekleri limanlardan bu donanmaların yararlanmalarına izin vereceklerdir."*⁴²

Nyon Anlaşması'ndaki maddelere göre, Adriyatik Denizi ve Tirenynen hariç Akdeniz'in kontrolü İngiliz ve Fransız donanmalarına bırakılmıştı. Doğu Akdeniz'in Sovyetler Birliği ile Balkan Devletleri donanmaları tarafından korunması düşüncesinden Balkan Devletlerinin şiddetli itirazı ve Rus-İtalyan sıcak çatışma ihtimalinin artmasından duyulan endişe nedeniyle vazgeçilmişti.⁴³ Konferanstan ulaşan ilk bilgiler Sovyet gemilerinin Akdeniz'de görev alacağı

³⁶ Akdeniz'de saldırıya uğrayan gemiler hakkında geniş bilgi için Bkz. Çakmak, **İkinci Dünya Savaşı Öncesi**, s.23-27; Bakanlar Kurulu, Dolmabahçe Sarayı'nda toplanarak batırılan İspanyol gemisi nedeniyle alınması gereken tedbirleri 24 Ağustos 1937'de istişare etti. Yabancı misyonların temsilcileri aynı gün bilgilendirildi. Bkz. **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)**, 030/18/1/2/78/77/14; **United States Department of State Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers**, 1937, General Volume I, U.S. Government Printing Office, 1937, s.377; 9 Eylül 1937'de alınan kararlarla düşman denizaltılarının batırılacağı ifade edilmiştir. **BCA**, 030/18/1/2/78/77/15.

³⁷ **BCA**, 030/10/63/424/18; Türk Ordusu, konferanstan kısa bir süre sonra askeri tatbikatlar gerçekleştirerek caydırıcılık mekanizmasını devreye koymuştur. Bkz. **The Times**, "The Army Manoeuvres in Turkey", October 18 1937, s.18.

³⁸ http://sam.baskent.edu.tr/belge/Montro_TR.pdf

³⁹ Türkiye, Akdeniz Paketi konusunda istekliydi. Bkz. **Documents on British Foreign Policy 1919-1939**, XIX, s.203.

⁴⁰ **Ayın Tarihi**, Sayı 46, 1-30 Eylül 1937, s.186-187.

⁴¹ **Ayın Tarihi**, Sayı 46, 1-30 Eylül 1937, s.187-189.

⁴² **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre:V, Cild:19, İçtima:2, s.5; **Resmi Gazete**, 20 Eylül 1937, Sayı:3713, s.8729; **Documents on British Foreign Policy 1919-1939**, XIX, s.299-301; "The Nyon Arrangement", **The American Journal of International Law**, Vol.31, No.4, Supplement: Official Documents (Oct., 1937), s.179-182; **The Times**, "Text of Nyon Measures", September 15 1937, s.12.

⁴³ **Ayın Tarihi**, Sayı 46, 1-30 Eylül 1937, s.188-190; **Documents on British Foreign Policy 1919-1939**, XIX, s.243-245.

şeklinde olunca Mustafa Kemal Atatürk bu durumdan rahatsızlık duyduğunu İsmet İnönü Hükümeti’ne iletmişti. Akabinde Sovyet gemilerinin Akdeniz’de görev almayacağına karar verilmesi Türk dış politika aktörleri açısından olumlu bir gelişme olarak algılanmıştı. Çünkü tarihsel süreçte Rus makamları Boğazlar üzerinde egemen güç olmaya çalışmıştı. Bu durum Türk dış politikasının hedefleri açısından Montrö’de elde edilmiş hakları korumayı zaruri hale getirmişti. Soğuk Savaş döneminin başlamasıyla birlikte Boğazlar hususunda Moskova-Ankara gerginliği yeniden başladığından daha önceki endişelerin yersiz olmadığı da ortaya çıkmıştır.⁴⁴

Nyon’da gerçekleşen toplantılar sonucunda 14 Eylül 1937 tarihli Nyon Anlaşması, Akdeniz’de ticaret gemilerini denizaltıların saldırılarına; 17 Eylül 1937 tarihli Cenevre anlaşması ise ek bir anlaşma olarak deniz üstü gemilerin ve uçakların saldırılarına karşı alınacak önlemleri düzenlemişti. Türkiye’nin Çanakkale Boğazı, Marmara Denizi ve Karadeniz’de denizaltı gemilerinin talimine tahsis edilmek üzere üç mıntıka isteği de anlaşma hükümleri çerçevesinde kayıt altına alınmıştı. TBMM’de 18 Eylül 1937 tarihinde harekete geçerek Nyon ve Cenevre Anlaşmalarını 3266 sayılı bir yasa ile onaylamıştır.⁴⁵

Bu kapsamda İngiliz yetkililerinin talebi üzerine Bakanlar Kurulu 18 Eylül’de harekete geçerek Nyon Anlaşması gereğince Ildır (Eritre) Limanı’nı barınma limanı olarak İngiliz donanmasına tahsis etmeye karar vermiştir.⁴⁶ Bu kararnameye ek olarak 7 Ekim’de İngiliz filosuna uçak uçurmamak şartıyla Alaçatı (Eriler) Limanı barınma limanı olarak gösterilmiş ve Alaçatı üzerinden umumi yolu takip ederek İzmir’e gitmelerine müsaade edilmiştir.⁴⁷

4-Nyon Anlaşması’na Yönelik Tepkiler

Ulus gazetesi yazarı Ahmet Şükrü Esmer, Nyon Anlaşması’nı 1930 Londra Antlaşması ile 1936 Londra Protokolü’nde kayda alınmış kararların bir kez daha teyit edilmesi şeklinde değerlendirmekteydi. Esmer’e göre; Balkan Devletleri, denizlerde mesuliyet alabilmek için yeterli kuvvete sahip olmadıklarını ileri sürdüklerinden en önemli yük İngiltere ve Fransa’nın üzerine düşmüştü. Ancak alınan kararlar tatbik edilemediği takdirde büyük güçlerin prestijinin sarsılması kaçınılmaz olacaktı.⁴⁸

Ulus Gazetesi yazarı Burhan Belge ise “Konferansın Ehemmiyeti” başlıklı yazısında son yaşanan olaylar nedeniyle iki güçlü ülke donanmasının Akdeniz sularının emniyetini sağlamaya karar verdiğini bildirmekteydi. Belge’ye göre; Sovyet donanması Karadeniz’de bırakılarak, yeni gerginliklerden de uzak durulmuştu.⁴⁹

Cumhuriyet Gazetesi yazarı Yunus Nadi, İtalya ve Almanya’nın muhalif tavırlarına rağmen konferansın hızlı şekilde kararlar almasını olumlu bulmaktaydı. Konferansa katılmadığı halde İtalya’ya açık kapı bırakılmış ve konferans kararlarını kabul ettiği takdirde Adriyatik Denizi’ni koruma görevi İtalyan donanmasına verilmişti. Nadi’ye göre; bu aşamada artık olumlu adımlar atması gereken İtalya olmalıydı.⁵⁰ Ulus gazetesi yazarı Falih Rıfkı Atay ise ulusal çıkarlar gereği TBMM’nin Nyon Anlaşması’nı en kısa sürede onaylaması gerektiği düşüncesindeydi.⁵¹

⁴⁴ BCA, 030/10/45/290/52.

⁴⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:V, Cild:19, İçtima:2, s.5-7; Resmi Gazete, 20 Eylül 1937, Sayı:3713, s.8729-8730;

⁴⁶ BCA, 030.18.1.2.79.81.4.

⁴⁷ BCA, 030.18.1.2.79.85.9.

⁴⁸ Ayın Tarihi, Sayı 46, 1-30 Eylül 1937, s.202-203.

⁴⁹ Ayın Tarihi, Sayı 46, 1-30 Eylül 1937, s. 203-204.

⁵⁰ Ayın Tarihi, Sayı 46, 1-30 Eylül 1937, s.204-206.

⁵¹ Ayın Tarihi, Sayı 46, 1-30 Eylül 1937, s.206.

Pravda Gazetesi'nde yayımlanan "Sovyetler Birliğinin Nyon Anlaşmasına İltihakı" başlıklı başmakalede faşist saldırıların kargaşa ve kanunsuzluk tohumları saçmakta olduğu ve bu olayların arka planında yeni bir dünya harbi çıkarma amaçlandığı iddia edilmekteydi. Rus basınına göre Alman ve İtalyan muhalefetine rağmen konferansın gerçekleşmesi ve akabinde kolektif güvenliği öngören ortak bir metine imza atılması, saldırgan devletlerin nüfuzuna darbe vurmuş dolayısıyla İngiliz-Fransız ortaklığı da güçlenmişti. Buna karşın sadece 1930 Londra Anlaşması ve 1936 Londra Protokolü hükümleri ihlal edildiği takdirde denizaltı gemilerinin batırılacağına dair karar alınması yetersiz görülmüştü. İspanya'daki cumhuriyetçi hükümetin, Nyon'a çağrılmaması da bir başka eksiklik olarak algılanmaktaydı.⁵²

İtalyan basını ise genel olarak Sovyetler Birliği'nin tavrını eleştiren bir dil kullanırken kendilerine yalnız Adriyatik ve Tirenien denizlerinin kontrolünün verilmesini yetersiz bulmaktaydı. 15 Eylül 1937 tarihli La Stampa gazetesinde çıkan bir yazıda; Nyon Konferansı neticesinde alınmış olan kararların kendileri açısından hiçbir kıymeti olmadığı bildirilmekteydi.⁵³ 16 Eylül 1937 tarihli Il Giornale d'Italia gazetesinde ise Akdeniz'in gerek doğu gerekse batısındaki mıntıklarının İngiliz-Fransız iktisadi çıkarları kadar İtalya'yı da ilgilendirmekte olduğu vurgulanarak Akdeniz'de yeni oluşan durumdan duyulan rahatsızlık ifade edilmişti.⁵⁴

Frankfurter Zeitung, Hamburger Fremdenblatt ve Nachtausgabe gibi Almanya'nın önde gelen gazeteleri ise İtalya'yı gösterdiği tepkide haklı bulmuşlardı. Öyle ki hem karada hem de denizde güçlü bir devlet olarak nitelendirdikleri İtalya'nın ulusal çıkarları göz ardı edilmişti. Sovyetler Birliği'nin nota göndererek İtalya ve Almanya gibi devletler üzerinde baskı yapması da ağır bir dille eleştirilmekteydi.⁵⁵

Fransa'nın yarı resmi gazeteleri, konferansın az bir zamanda önemli işler görmüş olmasından memnuniyet duymakta ve Alman basınına konferans dolayısıyla sürdürdüğü fikirleri tenkit etmekteydiler. Sağ eksenli gazetelerden bazıları ise konferansın İngiliz-Fransız dostluğunu daha da güçlendirdiğini; alınan kararlara İtalya ve Almanya'nın da katılmasını temenni ettiklerini açıklama ihtiyacı hissetmekteydiler. La République gazetesi ilginç bir yorumda bulunarak Ankara ve Atina Hükümetlerinin Sovyet filosu ile birlikte ortak hareket etmekten kaçındığını hatta stratejik olarak İngiltere'ye daha yakın olmak istediklerini okuyucusuna duyurmaktaydı. Journal'de çıkan bir makalede ise Sovyet filusunun Akdeniz'e girmesine izin verilmesi durumunda Boğazlar rejiminin tehlikeye düşebileceği yorumuna yer verilmişti. Sol eksenli gazetelere bakıldığında ise İtalya ve Almanya'nın Akdeniz olayları hususunda ortaya koyduğu yaklaşımların ciddi bir şekilde eleştirildiği göze çarpmaktaydı.⁵⁶

İngiliz gazetelerinin manşetlerinde ise Akdeniz'de yaşanan güvenlik sorunu ve muhtemel çözüm önerileri ön plana çıkmıştı. Gazeteler, Akdeniz'de yaşanan bu tehlikeli duruma son verilebilmesi için İngiliz Hükümeti'nin derhal harekete geçip diğer devletlerle birlikte ortak kararlar alması gerektiğini ifade etmekteydiler. Times, Daily Telegraph ve Daily Mail gazeteleri başta olmak üzere bir kısım basın Sovyetler Birliği'nin İtalya'ya sert notalar göndermesini hoş karşılamamışlardı. Konferans kararlarının açıklanmasından kısa bir süre sonra ise Manchester Guardian ve Times gibi önde gelen gazeteler kararların hızlı ve kararlı bir şekilde uygulanması gerektiği hususunun altını çizdikleri gibi İngiliz-Fransız ortaklığının ön plana çıktığı yorumunu da köşelerine taşımaktaydılar.⁵⁷

⁵² **Aynı Tarihi**, Sayı 46, 1-30 Eylül 1937, s.208-210.

⁵³ **Aynı Tarihi**, Sayı 46, 1-30 Eylül 1937, s.210-211.

⁵⁴ **Aynı Tarihi**, Sayı 46, 1-30 Eylül 1937, s.211-212.

⁵⁵ **Aynı Tarihi**, Sayı 46, 1-30 Eylül 1937, s.212-215.

⁵⁶ **Aynı Tarihi**, Sayı 46, 1-30 Eylül 1937, s.215-221.

⁵⁷ **Aynı Tarihi**, Sayı 46, 1-30 Eylül 1937, s.221-228.

5-Türk Dış Politika Aktörleri Arasında Yaşanan Siyasal Gerilim

Nyon Konferansı ve akabinde Türkiye’de yaşanan iç siyasal gerilimlerden hareketle dış politika ve iç politika arasındaki etkileşimlerden de bahsetmek gerekmektedir. Öyle ki Ekim 1937 tarihli birkaç İngiliz belgesindeki iddiaya göre Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü’nün arasında açan dış gelişmelerden biri de Milletler Cemiyeti Konseyi Başkanlığına Tevfik Rüştü Bey’in seçilememesi olup Mustafa Kemal Atatürk bu durumdan hükümeti sorumlu tutmuştu.⁵⁸ İddia konusu olan olaya bakıldığında Tevfik Rüştü Bey, Mısır’ın Milletler Cemiyetine üyeliğinin kabul edildiği özel oturumlarda (26-27 Mayıs 1937) başkanlık makamına layık görülmüştü.⁵⁹ Ancak 13 Eylül-6 Ekim 1937 tarihleri arasında yapılan Milletler Cemiyeti’nin 18. oturumlarında Tevfik Rüştü Bey değil de Hindistan temsilcisi Ağa Han başkanlık makamına seçilmişti.⁶⁰

Nyon Konferansı ile ilgili Türk kaynakları incelendiğinde de Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü’nün farklı dış politik yaklaşımları savunduğu görülmekte dolayısıyla taraflar arasında gerginlik yaşandığı anlaşılmaktadır. Öyle ki Bakanlar Kurulu, 12 Eylül 1937 tarihli toplantıda Nyon Anlaşması’nın imzası için Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey’e yetki verilmesini onamış ve “*Türk karasuları haricinde silahlı kuvvetlerin kullanılması mukavele hükümleri haricinde olduğundan İngiltere ve Fransa’nın bu tarz bir teklifte bulunması durumunda müzakereye girilmemesi*” talimatı verilmişti. Ancak Nyon Anlaşması’nın 2. maddesinin b fıkrasında yer alan Adriyatik Denizi müstesna olmak üzere açık denizde kontrolün İngiliz ve Fransız donanmalarına ait olduğunu belirten cümlelerin akabinde “*İşbu konferansa iştirak eden devletlerden Akdeniz’e sahil dar olanlar, kendi vasıtaları nispetinde, bu donanmalara istenecek müzaheretle bulunmayı taahhüt ederler*” ifadesi kullanılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, hükümetin hazırladığı kararnameyi dikkatlice incelediğinden adı geçen madde ile hükümetin kararnamesi arasında tezat olduğunu fark ederek İsmet İnönü’yü bu konuda uyarmıştır.⁶¹

Tevfik Rüştü Bey, İngiliz ve Fransızların Akdeniz’e kıyısı olan devletlerden gemi isteme hakkına sahip olduğunu 14 Eylül 1937 günlü telgraflarda Ankara’ya bildirmesi üzerine Atatürk’ün uyarısında haklı olduğu ortaya çıkmıştır. İsmet İnönü, Türkiye’nin karasuları dışında askeri harekâta katılmaması gerektiğini Tevfik Rüştü Bey’e bildirmiş ve bu nedenle kendisinden İngiliz ve Fransız Dışişleri Bakanlarından bu konuda yazılı güvence almasını istemiştir. Mustafa Kemal Atatürk ise Türkiye’nin prestijini zedeleyeceğini düşündüğü bu talimata tepki göstermiştir.⁶² İki taraf arasında yaşanan görüş ayrılıklarının artması⁶³ üzerine İsmet İnönü başkanlığındaki VIII. Hükümet 25 Ekim 1937’de istifa etmiş olup Mahmut Celal Bayar başkanlığında IX. Hükümet aynı gün kurulmuştur.⁶⁴

⁵⁸ Bilal N. Şimşir, *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1939)*, VIII, (1934-1939), TTK, Ankara, 2006, s.383,386; Dönemin diğer İngiliz belgeleri de incelendiğinde bu duyum haricinde de çeşitli iddialara yer verilmiş ve İsmet İnönü’nün önce izne ayrılıp daha sonra da istifa edeceği ve akabinde Kasım ayı başı itibarıyla Celal Bayar’ın yeni kabineyi kuracağı bilgisi Londra’ya iletilmişti. Bkz. Şimşir, *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1939)*, VIII, (1934-1939), s.377-378.

⁵⁹ <http://www.indiana.edu/~league/1937specialassemb.htm>

⁶⁰ <http://www.indiana.edu/~league/18thordinaryassemb.htm>

⁶¹ Hasan Rıza Soyak, *Atatürk’ten Hatıralar*, YKY, İstanbul, 2005, s.636-637.

⁶² Soyak, *Atatürk’ten Hatıralar*, s.640-647.

⁶³ Yaşanan diğer sorunlar hakkında bilgi için Bkz. Cemil Koçak, *Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, Yurt Yayınevi, Ankara, 1986, s.31; Gültekin Kamil Birlik, “Celal Bayar’ın Başbakanlığı İsmet İnönü’den Devralması ve Bunun Siyasi Müsteşarlık Üzerine Etkisi”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S 46, Güz 2010, s.255-293.

⁶⁴ <http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/pCabinetRoot.aspx>; Şimşir, *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1939)*, VIII, s.388.

Sonuç

İki savaş arası dönemin sonlarına doğru Sovyetler Birliği, güvenlik endişesiyle statükocu devletler çizgisinde hareket etmeyi benimserken Almanya ve İtalya da siyasal birlikteliklerini 25 Ekim 1936 tarihli Berlin-Roma Mihveri Antlaşmasıyla daha somut bir hale getirmişlerdi.⁶⁵ Akabinde Almanya ve Japonya arasında Sovyetler Birliği'ne karşı 25 Kasım 1936'da Anti-Komintern Pakt kuruldu. Nyon Konferansının hemen sonrasında (6 Kasım 1937) bu pakta İtalya da katılarak Berlin-Roma-Tokyo Mihveri faaliyetlerine başlamış oldu. Her ne kadar bu siyasal birlikteliklerin temelinde Sovyet karşıtlığı ön plana getirilmişse de asıl hedef uluslararası sistemi ele geçirerek yeniden inşa etmektir. Bu durum büyük bir savaşın başlamasını kaçınılmaz kılmaktaydı.⁶⁶

Akdeniz gibi jeopolitik ve jeostratejik değeri büyük bir sahada yaşanan gerilimi azaltma amacıyla hareket eden devletler, İtalya ile diyalog kurma çalışmalarına devam etmiş ve akabinde Nyon Anlaşması'nın şartlarını kabul eden devletler arasında Roma Hükümeti de eklenmiştir.⁶⁷ Ancak Nyon Anlaşması'nın imzalanmasını gerektiren şartların sona erdiğini gerekçe gösteren devletler, anlaşmanın feshedildiğini nota yoluyla duyurmaya başlamışlardır. Öyle ki 6 Mayıs 1939'da İngiltere, Fransa ve Bulgaristan; 8 Nisan 1939'da Türkiye ve İtalya; 12 Nisan 1939'da Yunanistan; 15 Nisan 1939'da Romanya anlaşmadan çekildiklerini duyurma ihtiyacı hissetmişlerdir.⁶⁸

Sonuç olarak; statükocu devletler, Versay sonrası oluşturdukları yeni düzende güç ve çıkar ilişkisini kendi lehlerine kurmayı başarmışlardır. İngiltere ve Fransa büyük kazanımların etkisinden olsa gerek kimi zaman uluslararası antlaşmalar imzalayarak/imzalatılarak kimi zaman ise ittifaklar kurarak/kurdurarak uluslararası sistemi korumayı amaçlamışlardır. Ayrıca silahsızlanma, savaşı yasa dışı hale getirme ve Milletler Cemiyeti gibi barış eksenli girişimlerle hem sistemi korumayı hem de kamuoyundaki algıyı kendi lehlerine çevirebilmeyi düşünmüşlerdir. Bu nedenle adı geçen devletler, sisteme yönelik ilk saldırılar gerçekleştiğinde diplomasi metodunu kullanmışlar hatta yatıştırma politikası gereğince revizyonist devletlerin kimi saldırgan girişimlerine de yeterince ses çıkarmamışlardır. Revizyonist devletler ise güçlendikçe mevcut durumdan rahatsızlıklarını beyan etmişler ve sistemi adalet üzerine inşa etmeleri gerekirken kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeye başlamışlardır. Bu durum, çeşitli teorilerle beslenerek, bitmek bilmeyen yeni hamlelere neden olduğundan büyük bir harbin gelişi sadece geçici bir süre ertelenebilmiş ve dünya halkları ikinci büyük felaketle baş başa kalmışlardır.⁶⁹

⁶⁵ Elihu Lauterpach, **International Law Reports**, Cambridge University Press, 1972, s.335.

⁶⁶ Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, s.262; Japonya, 27 Mart 1933'te; Almanya, 21 Ekim 1933'te; İtalya ise 11 Aralık 1937'de Milletler Cemiyeti üyeliklerinden ayrıldıklarını açıklamışlardır. **International Organization and Integration**, (Ed.Louis B. Sohn), Martinus Nijhoff Publishers, 1986, s.6.

⁶⁷ **Documents on British Foreign Policy 1919-1939**, XIX, s.356-358.

⁶⁸ **BCA**, 030/10/219/476/10.

⁶⁹ Donald N. Lammers, "The Nyon Arrangements of 1937: A Success sui generis", **Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies**, Vol.3, No.4 (Winter, 1971), s.173; Willard C. Frank, "The Spanish Civil War and the Coming of the Second World War", **The International History Review**, Vol.9, No.3 (Aug., 1987), s.408; Brian R. Sullivan, "Fascist Italy's Military Involvement in the Spanish Civil War", **The Journal of Military History**, Vol.59, No.4 (Oct., 1995), s.717; Geniş bilgi için Bkz. Edward Hallett Carr, **Yirmi Yıl Krizi 1919-1939**, (Çevr.Can Cemgil), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010, William C. Mills, "Sir Joseph Ball, Adrian Dingli, and Neville Chamberlain's 'Secret Channel' to Italy, 1937-1940", **The International History Review**, Vol.24, No.2 (Jun., 2002), s.278-317.

KAYNAKÇA

A-Arşivler

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

The League of Nations Photo Archive

B-Resmi Yayınlar

Ayın Tarihi, Sayı:46, 1-30 Eylül 1937.

Documents on British Foreign Policy 1919-1939, (Ed.W.N.Medlicott-Douglas Dakin), XIX, London, 1982.

Resmi Gazete, 20 Eylül 1937, Sayı:3713

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:V, İçtima:2, Cilt:13.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:V, İçtima:2, Cild:19.

United States Department of State Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers, 1937, General Volume I, U.S. Government Printing Office, 1937.

C-Dergiler ve Gazeteler

Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies

American Political Science Review

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi

Annals of the American Academy of Political and Social Science

Belleken

International Journal of Middle East Studies

The American Journal of International Law

The Catholic Historical Review

The Journal of Military History

The International History Review

The Slavonic and East European Review

The Times

The Life

D-Kitaplar

ARAS, Tefik Rüştü, **Atatürk’ün Dış Politikası**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003.

ARMAOĞLU, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkım Yayınevi, İstanbul.

CARR, E.H., **Komintern’in Alacakaranlığı 1930-1935**, (Çevr.Uygur Kocabaşoğlu), İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

- CARR, E.H., **Komintern ve İspanya İç Savaşı**, (Çevr.Ali Selman), İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.
- CARR, E.H., **Yirmi Yıl Krizi 1919–1939**, (Çevr.Can Cemgil), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010.
- CASANOVA, Julian, **The Spanish Republic and Civil War**, Cambridge University Press, 2010.
- ÇAKMAK, Zafer, **İkinci Dünya Savaşı Öncesi Akdeniz’de Korsan Denizaltılar Sorunu Nyon Antlaşması**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- DAĞ, Ahmet Emin, **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü**, Ağaç Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2009.
- International Organization and Integration**, (Ed.Louis B. Sohn), Martinus Nijhoff Publishers, 1986.
- JACKSON, Julian, **The Popular Front in France: Defending Democracy, 1934-38**, Cambridge University Press, 1988.
- KOÇAK, Cemil, **Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945)**, Yurt Yayınevi, Ankara, 1986.
- LANNON, Frances, **Essential Histories The Spanish Civil War 1936-1939**, Osprey Publishing, 2002.
- LAUTERPACH, Elihu, **International Law Reports**, Cambridge University Press, 1972.
- PAZARCI, Hüseyin, **Uluslararası Hukuk**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.
- ROSELLI, Alessandro, **Financial Relations in the Fascist Period**, New York, 2006.
- SOYAK, Hasan Rıza, **Atatürk’ten Hatıralar**, YKY, İstanbul, 2005.
- SOYSAL, İsmail, **Tarihçeleri ve Açıklamaları İle Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, 1. Cilt (1920-1945), TTK, Ankara, 2000.
- ŞENER, Mustafa, **Türkiye Sol Hareketinde İktidar Stratejisi Tartışmaları: 1961–1971**, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2006.
- ŞİMŞİR, Bilal N., **İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1939)**, VIII, (1934-1939), TTK, Ankara, 2006.
- Uluslararası İlişkiler Tarihi –Diplomasi Tarihi-** , IV, (Çevr. Attila Tokatlı), Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2009.
- UNSUR, Özge, **Şefik Hüsnü Değmer: Türkiye Sol Hareketi İçindeki Yeri ve Görüşleri**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2003.

E-Makaleler

- ATAKAN, Şebnem, “André Malraux, İspanyol İç Savaşı ve Umut”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Cilt:46, Sayı:1, 2006, s.17-23.
- BARLAS, Dilek, “Friends or Foes? Diplomatic Relations Between Italy and Turkey, 1923–36”, **International Journal of Middle East Studies**, 36 (2004), s.231-252.
- BİRLİK, Gültekin Kamil, “Celal Bayar’ın Başbakanlığı İsmet İnönü’den Devralması ve Bunun Siyasal Müsteşarlık Üzerine Etkisi”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S.46, Güz 2010, s.255-293.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

- DURAN, Hasan, "Birleşmiş Milletler ve Müdahale", **Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2001, C.6, S.2, s.131-142.
- FRANK, Willard C., "The Spanish Civil War and the Coming of the Second World War", **The International History Review**, Vol. 9, No. 3 (Aug., 1987), s.368-409.
- GRETTON, Peter, "The Nyon Conference-The Naval Aspect", **The English Historical Review**, Vol.90, No.354, (Jan.1975), s.103-112.
- GÜÇLÜ, Yücel, "Fascist Italy's 'Mare Nostrum' Policy and Turkey", **Bellekten**, LXIII/238, (Aralık 1999), s.813-845.
- GÜÇLÜ, Yücel, "Nyon Conference of 1937 on the Prevention of Piratical Acts in the Mediterranean and Turkey", **Bellekten**, LXXVI/246, (Ağustos 2002), s.531-547.
- LAMMERS, Donald N., "The Nyon Arrangements of 1937: A Success sui generis", **Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies**, Vol.3, No.4 (Winter, 1971), s.163-176.
- MERAY, Seha, "Bazı Türk Anlaşmalarına Göre Korsanlık ve Deniz Haydutluğunun Yasaklanması", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.18, Sayı:3, 1963, s.105-188.
- MILLS, William C., "Sir Joseph Ball, Adrian Dingli, and Neville Chamberlain's 'Secret Channel' to Italy, 1937-1940", **The International History Review**, Vol.24, No.2 (Jun., 2002), s.278-317.
- MILLS, William C., "The Nyon Conference: Neville Chamberlain, Anthony Eden, and the Appeasement of Italy in 1937", **The International History Review**, Vol.15, No.1 (Feb., 1993), s.1-22.
- SONTAG, Raymond J., "Appeasement, 1937", **The Catholic Historical Review**, Vol.38, No.4 (Jan., 1953), s.385-396.
- SULLIVAN, Brian R., "Fascist Italy's Military Involvement in the Spanish Civil War", **The Journal of Military History**, Vol.59, No.4 (Oct., 1995), s.697-727.
- "The Nyon Arrangement", **The American Journal of International Law**, Vol.31, No.4, Supplement: Official Documents (Oct., 1937), s.179-182.
- WATT, D. C., "Soviet Military Aid to the Spanish Republic in the Civil War 1936-1938", **The Slavonic and East European Review**, Vol.38, No.91 (Jun., 1960), s.536-541.
- WILCOX, Francis O., "The League of Nations and the Spanish Civil War", **Annals of the American Academy of Political and Social Science**, Vol.198, Present International Tensions (Jul., 1938), s.65-72.
- WILCOX, Francis O., "The Localization of the Spanish War", **The American Political Science Review**, Vol.32, No.2 (Apr.,1938), s.237-260.

F-İnternet Kaynakları (Son Erişim Tarihi 13 Aralık 2012)

<http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/pCabinetRoot.aspx>

http://sam.baskent.edu.tr/belge/Montro_TR.pdf

<http://www.indiana.edu/~league/1937specialassemb.htm>

<http://www.indiana.edu/~league/18thordinaryassemb.htm>

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

<http://www.nationalarchives.gov.uk/cabinetpapers/cabinet-gov/neville-chamberlain-1937.htm>

http://www.msb.gov.tr/asad/AskeriMevzuat/Uluslararası_Antlaşmalar/Silahli_Catısma_Hukuku/CH25.html#_ftn1

<http://www.nationalarchives.gov.uk/cabinetpapers/cabinet-gov/stanley-baldwin-1935.htm>

EK I

Dışışleri Bakanı Tefik Rüştü Aras Bey
The League of Nations Photo Archive

EK II

Milletler Cemiyeti'nin 26-27 Mayıs 1937 tarihli Cenevre toplantısı
The League of Nations Photo Archive

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

EK III

Milletler Cemiyeti’nin 26-27 Mayıs 1937 tarihli Cenevre toplantısı
The League of Nations Photo Archive

EK IV

18 Ekim 1937 tarihli The Times Gazetesi
(Türkiye’deki Askeri Tatbikatlar)

Turkish Studies

EK V

394

FOREIGN RELATIONS, 1937, VOLUME I

past week, although based on no special statement, that the weight of opinion inclines to the view that Italian submarines are responsible for recent attacks on shipping in the Mediterranean. This view is strengthening [*strengthened by*] information which the Naval Attaché received in confidence at the Admiralty this afternoon. Admiralty officials as well as those of the Foreign Office would not make any direct statement as to responsibility of Italy for submarine outrages but they mentioned to the Naval Attaché, as a matter of fact, that their naval radio interception service had obtained detailed information as to the amount and location of Italian naval radio activity in the Mediterranean which has convinced them that this radio activity is far greater than the normal movements of the Italian fleet would justify. It is also of interest that Admiralty officials stated their experts are convinced that a submarine torpedo was actually fired at the *Havoc* although they have no reliable evidence that the submarine had been damaged by depth charges from the *Havoc*.

JOHNSON

852.00/6428: Telegram

The Chargé in Italy (Reed) to the Secretary of State

ROME, September 10, 1937—5 p. m.

[Received 6:16 p. m.]

407. My 404, September 8, 1 p. m. A high official of the Foreign Office told me today that Italy has no intention of replying to the second Soviet note and that consideration might eventually have to be given to severance of diplomatic relations with that country.

REED

852.00/6426: Telegram

The Consul at Geneva (Bucknell) to the Secretary of State

GENEVA, September 10, 1937—11 p. m.

[Received September 10—9:50 p. m.]

277. The Mediterranean Conference opened at Nyon this afternoon in public session. Upon the proposal of Eden, Delbos was made President.

1. Delbos said that the object of the Conference was to find a method of forestalling those acts which are interfering with shipping in the Mediterranean. He said they were not proposing anything new but that during the present emergency it was necessary to take some steps which would secure respect for the rules and conventions already in existence. He hoped for a speedy success of the Conference which he thought would do much to clear the present grave political atmosphere.

Amerikan Resmi Belgelerinde Nyon Konferansı

Turkish Studies

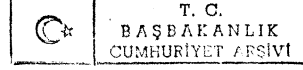
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

EK VI

T. C.
BAŞVEKÂLET
Müşurî Kalem Müdürlüğü
Sayı: 7415

62ZLİLİĞİ 20106 1994 tarih ve
03371 sayılı Onayla KALDIRILDI

Kararname

İngiltere Sefaretından Hariciye Vekaletine gönderilip irae edilen bir telgrafname üzerine İcra Vekilleri Heyeti: Nyon Anlaşması mucibince Şarki Akdenizde ticaret gemilerinin himayesine memur olan Fransız, İngiliz filolarından İngiliz filosuna barınma limanı olarak yukarda zikredilen anlaşma ahkâmına tevfikân ve vaki olan iltimaslarına binaen İldır (Eritre) limanının gösterilmesine karar vermiştir.

18.9.1937

Reisicümhur

K. Atatürk

Başvekil

Adliye V.

M.M. Ve.

Dah. Ve.

Har. Ve.V.

Maliye Ve.

Maar. Ve.

Naf. Ve.

İktis. Ve.

S.i.M. Ve.

G.ve İn. Ve Z. Ve

030	13	01	02	79814
-----	----	----	----	-------

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Belgesi

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

EK VII

İngiliz Amirali Erskine Montacute Chatfield ile Türkiye Dışişleri Bakanı Tevfik Rüşdü Aras Bey El Sıkışırken Life Dergisi, October 4 1937, s.98.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

EK VIII

Nyon Konferansı Toplantıları
Life Dergisi, October 4 1937, s.99.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

EK IX

Page 26

IS THE MEDITERRANEAN AN ITALIAN LAKE OR A BRITISH LIFELINE?

The Mediterranean is a narrow, winding sea that once came to a dead end in the East. The ancient Egyptians opened the dead end by digging a canal to the Red Sea. It sanded up during the Middle Ages and in the 19th Century the French dug another. The Suez Canal throws the Mediterranean into world politics by making it a highway to the Orient instead of a dead end. Britain is up to its neck in Mediterranean politics because it owns India. But the face of the map (above) shows that Italy, plus Sicily and little Pantelleria Island, is a claw menacing all through traffic in the Mediterranean.

Against that menace the great British naval bases at Gibraltar at one end, Malta in the middle and Egypt and Palestine at the other end are hopelessly divided. In 1935, many an Italian Fascist believes, the Italian air force could boldly have destroyed a great part of the British Navy, imprudently massed at these bases. The British Admiralty has not forgotten that dreadful scare. Today, the Mediterranean holds but two of Britain's great floating forts. The rest are destroyers, cruisers and the aircraft carrier *Glorious*, based on Malta.

The map (above) shows what has been happening to ships in the Mediterranean as a result of the war in Spain. First sign of a "pirate" submarine was Germany's claim that a torpedo, presumably Spanish *Loyalist*, had hit the German cruiser *Leipzig* a glancing blow on June 15. Britain and France declined Germany's request for a joint naval demonstration in protest. On Aug. 6, unknown planes bombed *British Corporal*. On Aug. 11, an Italian destroyer sank the Spanish *Loyalist Canguard* off Tunis. On Aug. 14, unidentified warships shelled the British *George McKnight*. On Aug. 15, a "pirate" submarine got to work in the eastern Mediterranean and in four days torpedoed two *Loyalist* ships. On Aug. 29, it sank a Russian ship and on Sept. 1 the Russian *Mala-Koff* just as another submarine at the other end of the Mediterranean sank the British *Woodford*.

There the "piracy" temporarily stopped and the anti-piracy conference outlawed the mystery submarines, as well as mystery planes and warships. On Sept. 18, an unofficial report asserted that a "pirate" submarine had attacked the British aircraft carrier *Glorious* near Malta. And off the north coast of Spain a plane dropped six bombs, all misses, at the British destroyer *Fouries*.

Italian Empire wall maps have been mounted (above) by Mussolini on a basilica wall near Rome's Colosseum. First in the series, the plaque (at extreme left) is entirely grey except for a tiny white circle marking the 8th Century a. c. city of Rome, without possessions.

The Empire 146 B.C. shows that ancient Rome has begun to expand, has already conquered all Italy, Greece, most of Spain and got a foothold on Africa with the defeat of Carthage. The Mediterranean was Roman. Soon Caesar will take care of Gaul and southern Britain.

Life Dergisi, September 27, 1937, s.26

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012